

IZABRANA POGLAVLJA
IZ
NARODNOGA GOSPODARSTVA

(POLITIČKE EKONOMIJE).

NAPISAO
FRAN MILOBAR.

— — —
I. SVEZAK.

OBĆI DIO.

ZAGREB.
NAKLADA „MATICE HRVATSKE“.
1902.

PREDGOVOR.

Nema možda znanosti, koja bi toliko silila, da joj se put prokrči do najširijih slojeva naroda, kao što je to nauka o narodnom gospodarstvu. Ako je tako u onih naroda, koji su mnogo više pokročili u narodnom gospodarstvu, kako da to ne bi vriedilo još i više za naš narod, gdje narodno gospodarstvo pokazuje osjetljivi zastoj? Naša je „Matica“ pokušala već pred podrugim decenij, da u narod razasije knjige ove vrste, izdajući o narodnom gospodarstvu knjigu iz vrstna pera pok. prof. B. Lorkovića. Na žalost je taj početak ostao početak unatoč tomu, što je nauka o narodnom gospodarstvu svakim danom dobivala sve više znamenovanja, a oskudica se ove vrste književnosti sve većma u nas osjećala. Nisu pomogli ni natječaji, što ih „Matica Hrvatska“ razpisuje svake godine kao nagrade za književna djela. Pokojni je Lorković umro na žalost prerano; drugi, koji bi u prvom redu bili zvani, da nastave, gdje je Lorković prestao, prinukani su, da svoju spremu i svoje vrijeme stave narodu u službu drugim načinom; treći napokon budi iz čednosti, budi iz neodlučnosti, budi dnevnim radom zaposleni ne laćaju se toga posla. Ali vrijeme ne čeka. Red je, da narodu prikazemo njegov gospodarski dodir sa svjetskim gospodarstvom, jer razna gospodarska i socijalna pitanja dopiru eto i do nas kao gotove činjenice, a narod gleda u njih kao domaćin u neznana nametljiva gosta.

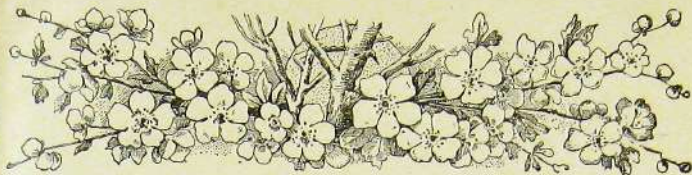
Našemu narodu treba razložiti i prikazati položaj, u kojem se nalazi poljodjelsko gospodarstvo: agrarnu krizu, koja poput

brali, potuku Mongole najprije na moru. Mongoli, jaki konjanički narod, ne mogući razviti sve svoje sile u gorovitim predjelima, uzmiču do prostranoga Jelenskoga polja. Hrvati ih uzastopce sliede, prihvate bitku na otvorenom polju i pobjede odlučno. Kakova je to bila bitka, pripovieda sam kralj Bela IV. u poveljama, izdanim tim povodom sriemskoj braći Kresu, Kupiši i Raku, te krčkim knezovima Frankopanima. U tim se poveljama spominje, da je preko 40.000 Mongola pokrilo bojno polje (iza toga slavnoga događaja nazvano *Grobničko polje*). Ovakove bitke i pobjede ne poznaje više Evropa u XIII. stoljeću. A da je to bila odlučna pobjeda, vidi se odatle, što su u Hrvatskoj razbiti Mongoli, sabravši se malo iza bitke na Grobničkom polju, imali još toliko snage, da poplave i popliene Srbiju, dio Bugarske i Rumunjsku.

Drugi je primjer naše narodne snage dugotrajni, žilavi odpor našega naroda proti silovitoj najezdi Osmanlija. Svi narodi, koji su došli u sukob s Osmanlijama, brzo podlegoše; najduže se održaše Hrvati. Istina, u ovim teškim časovima pomagahu ponešto Hrvatima susjedi, a ponajpače rimski pape. Ali slaba je ovo bila pomoć: ni za smrt, ni za život. Naši njemački susjedi podupirali su nas radi sebe. Ali nas je ta podpora skupo stala, jer gdje god mogoše, moralno nam naškodiše. Iztok (Osmanlije) nam ubijaše narodno tijelo, a Zapad (njemstvo i romanstvo) narodni duh. U ovom teškom dugotrajnom boju postrada silno hrvatsko pučanstvo. Sjeme vjerskoga razdora raztoči silni narodni duh, a plodove odnese Carigrad: Osmanlije pretvoriše patarene u „turke“, a carigradski grčki patrijari veći dio naroda nagnaše na grčko-iztočno pravoslavlje. I tako od onoga silnoga naroda, koji je odolio Avarima, Frankima, Saracenicima, Bizantincima, Magjarima, Mongolima, zaposio toliku prostoriju, spao je na to, da se na poziv odazovu jedva dva milijuna!

Ali nam zato nije očajati. Iz letimičnoga ovoga priegleda naše povjesti jasno se vidi, da je našem propadanju uzrok u cjepkanju narodne snage; a cjepkanje je i desorganizacija nastajala pod utjecajem tuđe misli i tuđih interesa, dok napokon nije i sama svijest o narodnoj nemoći tu nemoć povećavala. Odatle nam i nauk: Probuđimo narodu svijest o njegovoj povjestnoj snazi, ujediniimo ga u jednoj narodnoj i gospodarskoj misli, pa ćemo opet ugledati snagu hrvatskoga naroda.

Sadržaj · I. svezka.

	Strana
Predgovor	V
Uvod	
I. (Pristup)	1
II. Četiri glavna područja narodnoga gospodarstva	20
III. Problemi modernoga narodnoga gospodarstva	28
Prvo poglavlje.	
§ 1. Gospodarstvo	35
§ 2. Narodno gospodarstvo	38
§ 3. Historijski razvitak narodnoga gospodarstva. (I.* Razvitak nar. gosp. obzirom na prirodnu [produkciju]. — II. Razvitak nar. gosp. obzirom na izmjenu dobara)	41
§ 4. Znanost o narodnom gospodarstvu i razne gospodarske škole. (Novovjeki gospodarski sistemi.)	62
Drugo poglavlje. Obći pojmovi,	
§ 5. Uzroci gospodarenja: potrebe	97
§ 6. Pojam i vrste dobara	98
§ 7. Zamjena	100
§ 8. Vriednost	101
§ 9. Inetak	103
Treće poglavlje. O produkciji dobara i njenim faktorima.	
§ 10. O produkciji u obće	106
§ 11. Temeljni uvjeti za razvitak produkcije	109
A. Moralni uvjeti produkcije:	
§ 12. Osobna sloboda	111
§ 13. Privatno vlasništvo	114

* Na str. 49. treba izpraviti u naslovu: mjesto »II.« ima biti: »D.«, a na str. 53. mj. »III.« ima biti »E« (i obična slova); na str. 56. u naslovu mjesto »IV.« ima biti »II.«; a na str. 62. ima se u drugom naslovu izostaviti »D.«

B. Materijalni uvjeti produkcije.

14.	Narav (priroda)	118
15.	Rad	124
16.	Kapital	129
Četvrto poglavlje. Pomoćna sredstva narodnoga gospodarstva.*		
17.	Promet i prometna sredstva	139
18.	Novac i novčarstvo	141
19.	Vjeresija (kredit)	176
20.	Mjera i vaga	189
21.	Prienosna sredstva	190
22.	Ciena. Trg. Burza	195
23.	Burza	198
Peto** poglavlje. Razdioba nar. gosp. prihoda.		
24.	Rad i zarada	207
25.	Kamati	212
26.	Zemljištna renta	214
27.	Dobit poduzetnikova	216
28.	Problemi pravedne razdiobe dobara	218
D o d a t a k : 1. Pućanstvo. — 2. Mienjanje [gibanje] pućanstva. — 3. Se- ljenje. — 4. Padanje hrvatskoga pućanstva		
		222

* Pred ovim naslovom izpao je griškom nadpis: „Četvrto poglavlje“.

** U nekoliko primjeraka tiskano je griškom »Četvrto«.